

ՕՐՈՒԱՆ ԳՐՔԵՐ

Արարատի ժառանգորդները . - տպուած
Պոստոն 1937-ին , 403 էջնոց եւ ճոխ տպա-
դրութեամբ հատոր մը , որուն մէջ Օր .
Ալիս Օտեան կը Նկարագրէ Ամերիկայէն
դէպի Հայաստան իր երթուղարձի ուղե-
ւորութիւնը : Հատորին կապոյտ կողքին
երեսը կը զարդարէ նկարը Արարատի ժա-
ռանգորդներուն՝ աշխատանքի պայքարին
մէջ :

Հեղինակը «Քանի մը խօսք» յառաջա-
րանով կը ցուցադրէ գրութեանս նպատա-
կը, «բազմաթիւ հարցումներուն մասսմբ
պատասխանելու եւ թէ իմ անձնական
տպաւորութիւններս հաղորդելու համար
զաղութահայութեան, մասնաւորաբար Ա-
քերիկահայութեան», յայտաբարելով թէ
կուսափած քաղաքական եւ կուսակցական
ննդիրներէ, ջանացած է անհաչորդէն գը-
մել իր տպաւորութիւնները :

- Երկու խօսք-էն վերջ, Պ. Հրաչ Եր-
ւանդի յառաջաբանը՝ համառօտ բայց
առ արժանաւոր զնահատանք մըն է «Ա-
պատի ժառանդրողներ» հատորին:

15 էջն կը սկսի բուն ուղեգրութիւնը, որ կարելի է երեք որոշ մասերու բաժնել: Ա. մասը կը սկսի իր նիւ Եօրքէն մինչեւ բեւան ժամանումը, ձամբորդութեան ողեջիծ ունենալով Բարիդ - Լոնտոն - Լե-ինկրատ - Մոսկուա - Պաֆու - Թիֆլիս - բեւան (15-115). Բ. մասը, երկար, նկա-աղբութիւնն է Հայաստանի մէջ կատա-ած ձամբորդութեանց, տեսածներուն եւ րած տպաւորութեանց եւ կը կազմէ որութեան առանցքը եւ էութիւնը. (115-89). Իսկ Գ. մասը Ամերիկա վերադարձի լարագրութիւնն է (289-403), ուղեղիծ նենալով Թիֆլիս - Բաթում - Սև ծովու ևսիսային ափերը - Վոսիփոր - Պաղես-ին - Եղիպտոս - Բարիդ - Պելճիքա - ողդիա - Նիւ Եօրք:

Ա. Եւ Բ. մասերուն մէջ ՕՐ. Օտեանի
ղեղըութեան տպաւորութիւններն ու նը-
րապըրութիւնները մասսմբ մը կարելի է
ել որ տարրերութիւն չունին ուրիշ ո եւ
զիտական ճամբորդիք մը կատարուած
ղեղըութենէն, այսինքն օտար մը որ կը
արագըէ օտար երկրի մէջ ըրած իր ճամ-
բութիւնն եւ կրած տպաւորութիւննե-
ն: Բայց ՕՐ. Ալիս ուրիշ հեղինակներու
ունեցած այս համանման նկարագրու-

թենէն զատ, այդ երկու մասերու մէջ,
ունի ինչ ինչ գրական կէտէր որ յատուկ
են իրեն իր գրած մասնաւոր նպատակին
պատճառաւ, որով իր երկասիրութիւնը
դուռ ուղեգրութեան մը նկարագրութիւնն

ըլլալէ զատ՝ կը կազմէ աղքադրական արժէքաւոր վաւերաթուղթ մը։ Հաւատարիմ իր դրած նպատակին եւ դրբի տիտղոսին՝ այսինքն նկատել Արարատի ժառանգորդ՝ ները Հայրենիքին դուրս եւ ներս, դրուատել անոնց նուաճումները զանազան ասպարէզներուն մէջ, նա իր բոլոր անցած տեղերուն մէջ հետամուտ է փնտռել գտնել եւ խօսիլ աղքայինի մը հետ եւ կամ աղքային յիշատակարանի մը չուրչ՝, որուն համար չի խնայեր ո՛չ դրամ եւ ոչ յոդնութիւն։

ինչ որ Օք. Ալիսի զբութեան ուղին ու
ծուծը եւ ամէն հայ ընթերցողի համար
համով ու հոտով մասը կը կազմէ՝ հա-
տորին երկրորդ մասն է, սա կը սկսի իր
մուտքէն Հայաստանի սահմաններէն ներս,
երբ կը նշմարէ սրբազն Արարատը իր աշ-
քերը կը հանդիպին առաջին անգամ հա-
յատառ կայարանի մը Սատախլու, այդ
հանդիսաւոր եւ միանդամայն խորհրդա-
ւոր պահուն ունեցած յուպիչ զզացումները
կ'ամփոփի նա այս համառոտ տողերուս
էջ. «Հայ ժողովուրդին զարերու ընթաց-
քին ենթարկուած՝ հարստահարութեանց
սորկութեանց եւ զրկանքներուն – յաղթա-
կան թօթափումին խորհրդանիչն էր ան
(Սատախլուն) ... Ի՞նչ փոյթ իր համեստ
երեւոյթը, վաղը հայ աշխատաւորները
աղաքի մը կրնային վերածել զայն»:

իր հայրենասէր հոգին օտարութեան նշումին տակ զսպուած եւ միայն երա-
անքով սնած հայրենիքի սիրով, կարծես
ոյտ վայրկեանին բոլորովին ազատ թեւեր
ուած կը թոշի մեծ հայրենիքի փոքր սահ-
աններէն ներս եւ իր առջեւէն կ'անցնին
արժանկարի մը նման Երեւանեան հան-
ապետութեան մէջ ցիրուցան հին հայրե-
նիքի միշտ կանզուն յուշարձանները՝ լիո-
երն ու գետերը, քաղաքներու, դիւլերու,
անքերու եւ բերդերու աւերակներն իրենց
աղցրաշնչիւն անուններով, որոնց ամե-
ուն համար Օր. Ալիս կու տայ պատմա-
ան գոհացուցիչ բացարութիւններ եւ
մենուն հանդէպ ունի նա իր հայրենասէր

սրտէն ըխած յարդանքի եւ սիրոյ գողտը իկ խորհրդածութիւններ :

Հին յուշարձաններէն զատ իր հիացման
առարկայ են նաև բոլոր այն շինութիւն-

ներն եւ յառաջադիմութիւնները ներկայ Հայաստանի, ինչպէս Ալլահվերտի պղբն-ձահանքը, նոր կառուցուած եօթը ջրանցք-ները, որոնք կուռողեն Հայաստանի դաշ-տերը, ելեքտրակայանները՝ որոնք լոյս կը հայթայթեն ամենահեռաւոր գիւղերուն իսկ: Ռատիոկայանը՝ ուսկից կը տրուին թէ՛ հայկական եւ թէ՛ օտար երաժշտու-թեան կտրներ հայ ժողովուրդի կրթու-թեան համար. նորակառոյց գիւղերը՝ ինչ-պէս նոր Մալաթիան, նոր Սերաստիան նոր Արարակիրը, ևն. Պետհրատը, Երեւա-նի պետական թանգարանը իր վեց ենթա-ռաժանումներով. Համալսարանը՝ իր ութ բանաճիւղով, մանկամատրները, գորդի, պահածոյի, ծխախոտի, շաքարի, ձէթ-օ-հառի, կօշկի, մարմարի, մեքենադիտա-կան եւ ուրիշ գործարանները, որոնք ա-րէնն այ անձամբ այցելած է եւ նկարա-դրած: Ունի գրուատիքի էջեր ներկայ հայ ժողովուրդի հայրենասիրութեան եւ աշ-խատասիրութեան եւ նահապետական ա-մանղական հիւրասիրութեան:

Խանդավառ եւ յուսալից՝ կարտայայտ-
ւի արդի հայ գրականութեան խոսուու-
նալից սերունդի մասին՝ որոնց հետ մօ-
ւնէն շփում ունեցած է : Կը պահածացնէ մա-
տանադ հայ կնոջ աւանդական բարքերը
և ընտանիքի հանդէպ մինչեւ զոհաբերում
ունեցած սէրն ու հաւատարմութիւնը նոյն
սկ Խորհրդային իշխանութեան կարգին
և սարքին ներքեւ, ինչ որ դժբախտաբար
ախտած կը տեսնուի նոր սերունդի ա-
կան դասի մէջ : Ունի մանաւանդ դրաւիչ
ջեր երը կը նկարագրէ Հայաստանի գե-
ցիկ վայրերը, գրօսպայրերը եւ զմայ-
ի տեսարանները :

իր գրաքան ոճի յատկանիցը կը կազմէ ,
նչպէս կանդրադառնայ նաեւ Պ. Հրաչ
րուանդ, խուսափել երկար ու յոդնեցու-
իչ խորհրդածութիւններէ . - այսու հան-
երձ իր համառօտութեան մէջ տեղերու ,
աղաքներու , անձերու եւ կամ պատմա-
ն անցքերու նկարագրութեան ոճը՝
արդ, կենդանի, գունագեղ է եւ տեղե-
ութիւններն ամժոփի եւ ամբողջական :
որբեմն իր ուղեգրութիւնը ունի պատմը-
ածքի մը վառ գոյնը, որով միշտ կր
իւթէ ընթերցողը եւ վիպական գրուածքի
ու հաճոյքին հետ կու տայ գիտական ու-
նմասիրութեան մը նպաստը :

իր գրութեան լեզուն արեւմտահայոցն , ըստ պարագային համեմուած ոռւսահայոց բարբառով . սահօնն է , լաւ եւ պարզ կերպով արտայատող հեղինակին միտքն ու զացումներն , դիւրմբոնելի եւ հաճելի նմերեզողին :

կը նաև լսել թէ Օր. Ալիս Օտեան լիո-
լին հասած է մտադրած զոյզ նպատակնե-
ռուն, նախ յագեցնելով իր կարօտը հայ-
ենեաց սիրով, քանի մը շարթուան ժա-
մանակամիջոցի բնակութեամբ Հայաստա-
նի մէջ, որուն ցուցադրութիւնը կը զբո-
ւենք հետեւեալ տողերուն մէջ. «Հայ ժո-
ովորդի այդ համեստ կեղրոնը այնպիսի
ախարդական դիւթանքով մը հրապուրած
ը զիս որ իրապէս կը ցաւէի որ շատ չան-
ած պիտի ձգէի... հեռանայի անկէ...
Պ գիտէ, գուցէ անգամ մըն ալ չվերա-
առնալու համար... ձիշտ է թէ ամերի-
եան կամ եւրոպական պերճաշուք քա-
աքներու չողուզուն ու փարթամ կեանքը
կար հոդ, սակայն ես, ո եւ է ուրիշ քա-
աքի մէջ անցուցած կեանքէս աւելի քաղ-
ըր կեանք մը ապրեցայ հոդ... Եւ հոդ
ը որ առաջին անգամ ըմբուշնեցի երա-
ութիւնը լսկապէս աղջային օճախի մը
էջ գտնուելու: Այդպիսի զգացում մը,

յդօրինակ ապրում մը ունեցած չէի եր-
թք կեանքիս մէջ, ուրիշ տեղ . . . մի միայն
այսատանի մէջն է որ ունեցայ ալդ բը-
սզգական գոհունակութիւնը . . . եւ իմ
ոհունակութեանս մէջ դատայ գաղտնիքը
այսատանի ժողովուրդի գոհունակու-
թեան»:

Հասած է նա իր այս ուղեկը ըստ թեան նը-
պատակին, որովհետեւ ապահովապէս
քիս ընթերցումը օտարութեան մէջ ապ-
ող ամէն հայու սիրար պիտի վառէ Հայ-
նիքի սիրով։ Եւ եթէ ամէն հայ անհատ
կրնար հեղինակին բախտին արժանա-
ող՝ անշուշտ ի դին զոհողութեան, գէթ
անդազի անտարբեր մնայ գրքոյկիս
նոնէպ, ունենալու զայն երեւ հաւատա-
մ ուղեցոյց մը եւ ուղեկից մը, անոր
թերժամը մտովին ճանապարհորդելու
պի հայրենիք, տեսնեյու Արարատի Ժա-
նկորդները իրենց աշխատանքին եւ շի-
պարութեան մէջ։

Օր. Ալիս Օտեան իր ներկայ դործով կը
բունակէ աւանդութիւնը իր ազգասէր եւ
աղէտ գերզաստանին՝ Հիներուն վրայ
ու պարծանք մայ աւելցնելով:

իր կրկին յաջողութեան համար մեր
տաղին ուրախակցութիւնը :